

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Perustettavalla yhtiöllä on yhteiskunnallinen tehtävä ja yhteiskunnallisten velvoitteiden hoito onkin tarkoituksenmukaista ottaa huomioon tulostavoitteita yhtiölle asetettaessa. Lisäksi yhtiön vuosittain valtion talousarviossa myönnetyn avustuksen tulisi olla oikeassa suhteessa sille asetettuihin palvelutavoitteisiin kuten lain perusteluissa mainitaan. Perustettavan yhtiön esitetyt liiketoimintaperiaatteet tuloksellisena mutta voittoa tavoittelemattomana yhtiönä ovat paikallaan, joskin asettavat haastetta toiminnalle. Valtion avustuksella on käynnistysvaiheessa merkittävä rooli, mutta onko ja millainen kustannusvastaava toiminta pidemmällä aikavälillä tavoitteena, jotta yhtiö toimisi suhteellisen tasavertaisessa asemassa yksityisten yritysten kanssa.

Suunniteltua yhtiötä muistuttavia yrityksiä toimii tällä hetkellä sosiaalisista yrityksistä annetun lain puitteissa. Laki sosiaalisista yrityksistä on edelleen voimassa, mutta eroaako X Oy jotenkin sosiaalisista yrityksistä, ei käy lakiesityksestä selville. Sosiaaliset yritykset käyttävät palkkatukea työllistämässä, mutta X Oy:n kohdalla palkkatuen käytön mahdollisuudesta ei ole mainintaa. Jääkö laki sosiaalisista yrityksistä voimaan X Oy:n mahdollisen perustamisen myötä, ei käy esiin.

Lisäksi yhtiö muistuttaa osatyökykyisten osuuskuntia, joita esim. Oulussa toimii useita, mm. Ammattiopisto Luovilla on 3 osuuskuntaa. Lisäksi kunnilla on paljon työkeskuksia ja -pajoja, jotka harjoittavat alihankintaa. Miten näille käy jatkossa? Jos kuntien yksiköt lakkautetaan, sillä voi olla hyviäkin vaikutuksia. Esim. Oulussa Työkeskus Kipinä hoitaa Oulun kaupungin sisäisen postin, mutta työtoiminnassa olevat asiakkaat saavat vain 3,50 euron korvauksen työstä päivää kohden. X Oy:n palveluksessa samat henkilöt voisivat saada palkkaa eläkkeen lisäksi, mikä olisi parannusta heidän asemaansa. Kaiken kaikkiaan yhtiön työntekijöiden tulee saada asiallinen korvaus tekemästään työstä.

Lakiesityksessä selvitetään mahdollisten työllistävien toimialojen laajaa kirjoa ja todetaan työtehtävien X Oy:ssä olevan avustavia tai suorittavia tehtäviä. Mainintaa työpaikkojen

hankkimisesta ei kuitenkaan ole. Työpaikkojen hankinnassa ja työllistämisessä työnantajat ja yritysyritysysteistyö ovat avainasemassa. Toimintatavoista työmahdollisuuksien kartoittamiseksi ja paikkojen hankkimiseksi tulisi mainita samoin kuin työtehtävien muotoilusta ja räätälöinnistä, koska kyseessä ovat osatyökykyiset työntekijät, joita työllistetään. Tämä kaikki edellyttää yritysyritysysteistyötä.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Yhtiö keskittyisi aluksi harjoittamaan työntekijöiden välitystä muiden työnantajien palvelukseen alihankintana tai työvoimaa vuokraamalla. Tässä se toimisi henkilöstöpalvelualan kilpailluilla markkinoilla, mutta se ei saisi vääristää kilpailua, eikä polkea hintoja, mutta myyntiä tulisi saada, jotta toiminta olisi kannattavaa. Toiminnalla tulee olla selkeä, yksilöity markkinointiviesti. Samalla toimialalla toimivat yritykset kritisoivat herkästi julkisilla varoilla tuettuja toimijoita. Markkinoilla toimiminen ilman, että se vääristäisi kilpailua, on haastavaa, mutta esitys markkinaosuudelle asetetuista ehdoista vaikuttaa hyvältä esim. esitetty 10%. Tähän tulisi kuitenkin asettaa maantieteellinen raja. Lisäksi yhtiön tulee asettaa lakiehdotuksessa mainittu erillinen riippumaton neuvoa-antava toimielin.

Se, että yhtiö olisi samalla sekä hankintayksikkö että myös palvelujen myyjä siten, että se voisi osallistua tarjouskilpailuihin, vaikuttaa reilulta. Tällöin X Oy olisi samassa asemassa muiden yhtiöiden kanssa toimintaedellytystensä osalta.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Ehdotettu työllistettävien määrittelyn yhdenmukaisuus Kansainvälisen työjärjestön ammatillista kuntoutusta ja vajaakuntoisten työllistämistä koskevan yleissopimuksen 159 kanssa sekä työ- ja -elinkeinotoimiston asiakastietojärjestelmän terveystietoja koskevan säätelyn ja ohjeistuksen kanssa on paikallaan. Lisäksi on hyvä, että yhtiön palvelukseen tulevan olisi oltava motivoitunut tehtävään ja halukas työllistymään. Asiakkaan asianmukaisesti todetun sairauden, vian tai vamman määrittelyssä tulisi aina tukeutua asiantuntevan lääkärin lausuntoon.

Työkyvyttömyys-käsitteen rajaaminen pois määrittelystä on myös paikallaan, koska silloin huomioidaan myös ne henkilöt, jotka eivät saa työkyvyttömyysetuusia, mutta joiden työllistyminen on erittäin epätodennäköistä. Ehdotettu linjaus määrittelyyn mahdollistaisi myös ”työkyvyttömiksi” todettujen eläkkeellä olevien henkilöiden työllistymisen yhtiön palvelukseen jäljellä olevan työkykynsä antamien mahdollisuuksien puitteissa. Monet eläkkeellä olevat haluaisivat tehdä vielä työtä.

Laissa edellytettäisiin, että X Oy:n tulisi olla viimesijainen sijoitus asiakkaalle, jota on yritetty työllistää ja joka ei todennäköisesti sijoitu muutoin avoimille työmarkkinoille. Tälle tarkastelulle voisi harkita asetettavaksi jokin aikamääre, koska tilannetta voi olla muutoin joskus vaikea todentaa. Tällöin arviossa tulisi ottaa huomioon myös esitetyn mukaisesti terveydenhuollon, sosiaalihuollon, kuntoutuksen, koulutuksen ja välityömarkkinatoimijoiden mahdollisuudet edistää työnhakijan

työhön sijoittumista. Vaikka X Oy toimisikin ns. viimesijaisena sijoituksena asiakkaalle, tulisi sen mahdollisuuksien puitteissa myös vähitellen auttaa työntekijöitään sijoittumaan avoimille työmarkkinoille.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

X Oy olisi valtakunnallinen yritys, jolla olisi toimipisteitä eri puolilla Suomea. Yhtiöön rekrytoinnin hoitaisi keskitetysti jokin työ- ja elinkeinotoimisto. Tämä olisi hyvä ratkaisu siinä mielessä, että se pitäisi asiakkuuskriteerien linjaukset yhteneväisinä koko maassa. Tästä huolimatta alueelliset olot tulisi myös ottaa huomioon, esim. mitä osaamista kullakin alueella on ja millaiset ovat alueen työmarkkinat. Jokaisen TE-toimiston tulisi päästä vaikuttamaan siihen, miten keskitetty TE-toimisto hoitaa työllistämisasiota alueella. Kaikki TE-toimistot ovat alueillaan vahvoja asiantuntijoita osatyökykyisten työllisyyden hoidossa. Muuten TE-toimistot toteuttaisivat työkykyisyyden arviointia normaalissa asiakastyössään ja ohjaisivat asiakkaita hakemaan yhtiöön työhön.

Tällä hetkellä alueilla toimii myös kuntakokeiluja, jolloin asiakasohjauksen tulisi toimia myös kunnista tai tulevilta SOTE-alueilta suoraan keskitettyyn TE-toimistoon. Kuntakokeilujen asiakkaissa sekä TYP:ssä on X Oy:hyn soveltuvaa kohderyhmää.

Esityksen mukaan yhtiö voisi päättää palvelukseen otettavista työnhakijoista vain osan eli 10%. Keskitetyn palvelun TE-toimisto tekisi valinnat ja osoittaisi yhtiöön sinne otettavia enemmän ehdokkaita, jotta yhtiön mainittu oma valintamahdollisuus toteutuisi. Yhtiö ja TE-toimisto tekisivät yhteistyötä työntekijöiden arvioinnissa. Edellä esitetty on hyvä linjaus, jotta yhtiöön saadaan asiantuntijoiden arvioihin perustuvaa työllistettäväksi määriteltyä kohderyhmää, eikä valinnoissa tapahtuisi ns. kermankuorintaa.

Yhtiön toimintaan ei sisällytettäisi erityistä osatyökykyisten kehittämistoimintoa, mutta sillä voisi olla normaaleja yrityksen henkilöstön kehittämispalveluja. X Oy tekisi työsopimukset työllistettävien kanssa ja sillä olisi normaalit työlainsäädännön määrittelemät työnantajavelvoitteet mm. työterveyshuollon järjestäminen.

Nämä periaatteet ovat sinänsä luontevia ja kannatettavia, mutta huomioon tulisi ottaa, että osatyökykyisillä työntekijöillä on yleensä enemmän erityistarpeita liittyen mm. työolosuhteiden järjestämiseen ja apuvälineiden hankintaan. Tämä asettaa odotuksia henkilöstöhallinnolle ja näiden asioiden hoitamiseen tulisi yhtiössä olla ammattitaitoista henkilökuntaa.

Myös perehdytystarpeita olisi hyvä arvioida ja sitä, miten ja kuka perehdytystä toteuttaisi, mikäli tarpeita tulee esiin tavanomaista enemmän. Se, että yhtiö voisi hankkia henkilöstölleen valmennus- ja koulutuspalveluita muiden yritysten tapaan, on varmasti tarpeen. Lisäksi, kun yhtiöllä on tavoitteena tukea työllistettyjen henkilöiden siirtymistä avoimille työmarkkinoille, tarvitaan tähänkin ohjausresurssia.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

Täsmätyö Oy (täsmätyö -käsittettä on käytetty ammattiopisto Luovissa)

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Idea yhtiön perustamisesta on hyvä. Yhtiö parantaa osatyökykyisten asemaa työmarkkinoilla ja tarjoaa työllistymismahdollisuuksia juuri niille henkilöille, jotka haluaisivat vielä tehdä työtä, mutta jotka eivät muuten pääse työhön avoimille työmarkkinoille. Yhtiö täyttää pitkään tunnistetun aukon osatyökykyisten palvelujärjestelmässä ja mahdollistaa myös työkyvyttömyyseläkkeellä olevien pääsyn työhön.

Yhtiön hallituksessa tulee olla riittävä edustus mm. TE-toimistoista.

Mäki Maire
Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto

Kalliosaari Kaisu
Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto - Lausunnon laatijat ovat johtaja Maire
Mäki ja palvelujohtaja Marita Rimpeläinen.